

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

פעילויות חינוך והסברה להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים

מוגש לוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 640 8240

פקס: 02 - 649 6103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: שלי לוי

אישור: שרון סופר, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

לי בשבט תשס"ז

18 בפברואר 2007

מסמך זה נכתב לקראת דיון בוועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בנושא פעילויות חינוך והסברה להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים.

במסמך מוצגות פעילויות חינוך והסברה להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים שמקיימים מוסדות המדינה האלה: משרד המשפטים, הרשות לקידום מעמד האשה, משרד החינוך, נציבות שירות המדינה, צה"ל ומשמר הגבול, משטרת ישראל, משרד הבריאות, משרד הפנים, משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, משרד החוץ והרשויות המקומיות.

עו"ד רחל גרשוני ממשרד המשפטים משמשת מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם, ובמסגרת תפקידה היא מדרבנת את מוסדות המדינה לקיים פעילויות חינוך והסברה בנושא ומסייעת להם.

במסמך מוצגת גם פעילותם של הארגונים הלא-ממשלתיים להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים. ארגונים אלו יזמו, גיבשו והובילו פעילויות חינוך והסברה זמן רב לפני שהחלו בזה מוסדות המדינה, והיום הם מסייעים למוסדות המדינה הן באמצעות הידע הרב שצברו בנושא והן באמצעות שיתוף פעולה בקיום פעילויות חינוך והסברה. הארגונים שפעילותם תיסקר במסמך זה: "מוקד סיוע לעובדים זרים", "אמנסטי אינטרנשיונל" – ישראל, "אשה לאשה" – מרכז פמיניסטי חיפה, עמותת עצו"ם (עבודות צדקה ומשפט), מכון "תודעה" והאגודה לזכויות האזרח.

1. מבוא¹

הסחר בנשים הוא חלק מתופעת הסחר בבני-אדם. הצלחת המאבק בתופעת הסחר בנשים מחייבת שינוי תפיסה שיביא לידי הוקעה של התופעה בחברה כולה. מהפך תודעתי בקרב הציבור עשוי להוביל לצמצום הביקוש לשירותי המין הניתנים על-ידי נשים נסחרות, להוקעת סוחרים הנשים וכך – לצמצום ממדי התופעה.

יש גישות שונות לסחר בנשים, המכתיבות את דרכי ההתמודדות עם התופעה. עמדת ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בראשות חברת הכנסת זהבה גלאון היא שעל גישת זכויות האדם למשול בכיפה. גישה זו רואה בסחר בנשים הפרה של זכויות אדם, ולפיה יש לחייב את המדינות להיאבק בסחר בנשים ולפעול לשיקום קורבנותיו.

סקר שערך בשנת 2003 מרכז המחקר והמידע של הכנסת עבור ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא הסחר בנשים בחן את מודעות הציבור לתופעת הסחר בנשים. מהסקר עולה, בין היתר, כי הסחר בנשים כמעט אינו מתקשר בתודעת הציבור להפרה של זכויות אדם. למעשה, הסחר בנשים נתפס בתודעת הציבור כפגיעה מוסרית-ערכית יותר משהוא מתקשר להפרת זכויות אדם.

אחת המטרות העיקריות בעבודת ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים היא ליצור מהפך תודעתי ביחס לנשים קורבנות הסחר ולהביא לכך שיראו בהן קורבנות עבירה, מי שזכויותיהן הופרו, ולא עברייניות או שוהות בלתי חוקיות. אפשר להשיג זאת בעיקר באמצעות פעילויות חינוך והסברה, שיובילו להעלאת המודעות לתופעה ולראייתה בראש ובראשונה כהפרה ברורה וגסה של זכויות האדם.

¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ממצאי סקר דעת קהל בנושא הסחר בנשים בישראל: מודעות הציבור ועמדותיו כלפי התופעה ותפיסת הקשר בין הסחר בנשים לפגיעה בזכויות אדם, כתיבה: אלה הלר, 8 בדצמבר 2003.

כדי לקדם יעדים אלו הגישה חברת הכנסת זהבה גלאון בכנסת השש-עשרה את הצעת חוק הרשות למלחמה בסחר בבני-אדם, התשס"ג-2003 (פ/903), שבה הוצע להקים במשרד המשפטים רשות למלחמה בסחר בבני-אדם. מתחומי הפעילות של הרשות: גיבוש מדיניות של שיתוף פעולה בין משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות וגופים אחרים הפועלים בתחומי פעולתה של הרשות; קיום בקרה ומעקב אחר פעילות משרדי הממשלה בנושאים שבתחומי פעולתה של הרשות; פעילות להרחבת החינוך לתלמידים ולנוער ולהעמקתו, בין בבתי-הספר ובין במסגרות אחרות בתחומי פעולתה של הרשות; פעילות להרחבת ההסברה ולהעמקת המודעות הציבורית בתחומי פעולתה של הרשות; ריכוז מידע, ייזום מחקרים ופיתוח ידע בתחום פעולתה של הרשות בכפוף להוראות כל דין. ההצעה לא התקבלה.

כיום עו"ד רחל גרשוני ממשרד המשפטים משמשת מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם. במסגרת תפקידה היא מדרבנת משרדי ממשלה לערוך השתלמויות וימי עיון בנושא זה ומסייעת להם, ואילו משרדי הממשלה נדרשים לקיים הדרכות ופעילויות בנושא זה במשרדיהם.

נציין כי בדיון שנערך בוועדה לקידום מעמד האשה בינואר השנה, שעסק בין היתר בתוכנית כוללת לטיפול בנושא הזנות בישראל, מסר ראש הממשלה אהוד אולמרט כי הוחלט על הקצאה של 15 מיליון ש"ח (10 מיליוני ש"ח השנה ועוד 5 מיליוני ש"ח בשנה הבאה) לטיפול בנושא הזנות, ובתוך כך הרחבת מערך ההסברה ופעולות המניעה בתחום זה.²

להלן תוצג פעילותם של מוסדות המדינה, וכן הפעילויות ותוכניות הלימוד שגיבשו הארגונים הלא-ממשלתיים הפועלים להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים.

2. מוסדות המדינה

2.1. משרד המשפטים³

להלן פעולות חינוך והכשרה שמשרד המשפטים היה שותף להן:

- קיום יום עיון בחסות האיחוד האירופי והיחידה להסכמים בין-לאומיים במשרד המשפטים; השתתפו בו נציגי כל משרדי הממשלה הרלוונטיים ונדונו היבטים מעשיים של המאבק בסחר בבני-אדם.
- קיום סימפוזיון בחסות שגרירות ארצות-הברית בישראל ומשרד המשפטים. במסגרתו משרדי ממשלה, ארגונים לא ממשלתיים, רבנים, אנשי ציבור ונציגי עסקים פרטיים השתתפו בקבוצות עבודה, ואלה גיבשו המלצות אופרטיביות למאבק בסחר בנשים. המלצות אלו משמשות שני צוותים בין-משרדיים המגבשים תוכנית לאומית למאבק בסחר לשם עיסוק בזנות וסחר לשם עבודות ועבודת כפייה.
- פרסום חומר רקע על תופעת הסחר בבני-אדם ומאבק המדינה בו באתר האינטרנט של המשרד.

² פרוטוקול מס' 29 משיבת הוועדה לקידום מעמד האשה, 1 בינואר 2007.

³ עו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם, משרד המשפטים, מכתב, 12 בפברואר 2007.

- עו"ד רחל גרשוני נפגשה עם השופט שלמה לוין, יו"ר המכון להשתלמות שופטים, כדי לקדם השתלמות שופטים בנושאי הסחר בנשים. השופט לוין הבטיח לשקול השתלמות כזאת על חוק איסור סחר בבני-אדם (תיקוני חקיקה), התשס"ו-2006 (להלן: החוק החדש).
 - עו"ד גרשוני הכינה והפיצה מסמך המסכם את חידושי החוק החדש לכל השופטים כדי להעלות את מודעותם לנושא.
 - בסוף אוקטובר 2007 תיערך לעוזרים המשפטיים השתלמות בנושא סחר בבני-אדם. יוזמנו להרצות נציגי הפרקליטות והיחידה להסכמיים בין-לאומיים ונציגי ארגונים לא ממשלתיים העוסקים בתחום זה.
 - ד"ר רות פליסהואור, המסייעת בהתנדבות לעו"ד גרשוני, מקדמת מבצעי חינוך בציבור הדתי. במסגרת זו היא מנסה להביא לכינוס ישיבה עם רבני "צוהר", מקיימת קשר עם רבני השירות הלאומי ומדרשת הנשים "מתן", וכן היא הרצתה לפני עובדות סוציאליות של בית-החולים "שערי צדק" בנושא זה.
 - קיום יום עיון לקונסולים של מדינות מקור לסחר בבני-אדם למטרות זנות. ביום העיון הרצתה נציגת ארגון "אשה לאשה", יוזמת יום העיון, וכן הרצו נציגי פרקליטות המדינה לעניינים פליליים ונציגי המחלקה הבין-לאומית של הפרקליטות, נציגת היחידה להסכמיים בין-לאומיים, שגרירת מולדובה, חה"כ מרינה סולודקין ועו"ד רחל גרשוני.
 - נציגי משרד המשפטים מרצים לפני פורומים שונים כדי להפיץ מידע על תופעת הסחר בבני-אדם בכלל והחוק החדש בפרט, לדוגמה לפני סטודנטים של קליניקות משפטיות, סגל האקדמיה בתחום הקרימינולוגיה והמשפט ונציגי האיחוד האירופי.
- עו"ד גרשוני הכינה מסמך כללי על החוק החדש, וכן ערכת לימוד המבוססת על שלושה נדבכים: ניתוח יסודות העבירות, הצבעה על נסיבות שצריכות לשמש תמרורי אזהרה לקיום עבירות וניתוח מקרים בחו"ל שבהם הורשעו נאשמים בגין עבירות של שלילת חירות. הערכה הוצגה בפני הפורומים האלה: קציני חקירות ומודיעין ופרקליטים ויועצים משפטיים של מינהלת ההגירה; קציני חקירות בבית-הספר לשוטרים; עורכי-דין של הסיוע המשפטי; מפקחי משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה; ימי עיון במשרד המשפטים; השתלמויות של דיני בית-הדין למשמורת.

2.2. הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה⁴

הרשות לקידום מעמד האשה במשרד ראש הממשלה הוקמה על-פי חוק בשנת 1998. מטרת הרשות היא לקדם את מעמד האשה בישראל ולהביא לתיאום בין הגופים הממשלתיים והחוץ-ממשלתיים הפועלים לקידום מעמד האשה.

בדצמבר 2006 התנהל ברשות דיון בנושא פעולות הסברה להעלאת המודעות לנושא הסחר בנשים בשירות המדינה ובשלטון המקומי. בדיון השתתפו מנהלת הרשות, מנהל מחלקת הדרכה בנציבות שירות

⁴ אתר האינטרנט של משרד ראש הממשלה, <http://www.pmo.gov.il/PMO/PM+Office/Departments/woman.htm>, תאריך כניסה: 7 בפברואר 2007; הרשות לקידום מעמד האשה, סיכום ישיבה בנושא פעולות הסברה להעלאת המודעות לנושא הסחר בנשים בשירות המדינה ובשלטון המקומי, 11 בדצמבר 2006.

המדינה, נציגי משרד המשפטים ונציגי העמותות העוסקות בנושא. מטרת הפגישה היתה לקבוע מערך השתלמויות במשרדי הממשלה, ביחידות הסמך וברשויות מוניציפליות מתוך התמקדות בסחר בנשים.

בסיס הישיבה הוסכם על נקיטת הצעדים האלה :

- מחלקת ההדרכה של נציבות שירות המדינה תנהל השתלמויות בשלושה דרגים : תינתן הדרכה מקצועית לסמנכ"לים ולמנהלי ההדרכה במשרדי הממשלה; תוכן תוכנית ההדרכה ייחודית למשרדים שיש להם נגיעה לנושא; יוכנו הרצאות ופעילויות הסברה מקוצרות במסגרת השתלמויות עובדי מדינה.
- הרשות תוודא שמתקיימות פעילויות בנושא זה בצבא, במערכת החינוך וברשויות.
- החומר לצורך הסברה ולימוד יועבר מהארגונים הלא-ממשלתיים אל עו"ד גרשוני ממשרד המשפטים, והיא תעבד את החומר ותעבירו למנהל ההדרכה בנציבות שירות המדינה. לאחר מכן תימשך הכנת חומר ההדרכה בנציבות שירות המדינה.

2.3. משרד החינוך⁵

משרד החינוך רואה בעקרון השוויון את הבסיס לכל התוכניות החינוכיות הקשורות בזכויות אדם, והוא אינו מבחין בתוכניותיו אזרחי ישראל למהגרי עבודה זרים. לפיכך, מערכת החינוך עוסקת בנושא הסחר בנשים בכלל החינוך לשוויון ולכבוד האדם וחירותו. משרד החינוך לא פרסם הנחיה ברורה לכלל מוסדות החינוך שלפיה יש לקיים פעילויות חינוכיות להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים.

להלן תוכניות שהופעלו במערכת החינוך בשנים 2005-2006 :

השתלמויות לעובדי הוראה בבית-יציב בבאר-שבע – בהשתלמויות האלה יועדה יחידת לימוד למגדר ורב-תרבותיות. נדונה השאלה כיצד קולטים את ילדי העובדים הזרים מתוך התמקדות ברב-תרבותיות בחברה. בשנת 2005 התקיימו עשר השתלמויות והשתתפו בהן כ-250 מורים.

תוכנית "זה לא מין, זאת פגיעה", דצמבר 2005 – תוכנית למניעת ניצול מיני ופגיעה מינית לבני נוער. בתוכנית זו היה טיפול מעמיק בדימוי עצמי, בפיתוח הערך העצמי ובפיתוח אמפתיה לזולת. כמו כן, התוכנית נועדה לסייע לבני נוער שלא להפוך למנצלים או למנוצלים. התוכנית אמורה לתרום בעקיפין למודעות לתופעת הסחר בבני-אדם.

כנסים למורים – נערכו שלושה כנסים, ובמסגרתם דנו המורים בנושאים האלה : חינוך נערים ונערות לגבריות ולנשיות המאפשרים כבוד לבני שני המינים; נערים ונערות מובילי שינוי באמצעות ההתייחסות לילדי עובדים זרים ולנשים שנסחרות ושעובדות בזנות; מגדר, פוליטיקה ואזרחות פעילה. בכנסים השתתפו כ-600 מורים.

⁵ מרים שכטר, הממונה על השוויון בין המינים, משרד החינוך, מכתב, 7 בפברואר 2007.

חינוך מיני וחינוך לחיי משפחה – בימים אלו הושלמה הכנת תוכנית לימודים לכל התוכניות שמפתחות כישורי חיים המותאמת לגילים שונים. בתוכנית זו מושם דגש על חינוך למניעת סטריאוטיפים גבריים ונשיים ועל תפקידים בחברה בזיקה למגדר.

פעילויות במסגרת מינהל חברה ונוער – ביום זכויות האדם ובשבוע זכויות האדם התקיימו סדנאות מיוחדות לבני נוער בנושא. כמו כן, הוצאה חוברת "על סדר-היום" שעניינה שוויון לנשים. החוברת הופצה בכל בתי-הספר ולוותה בהנחיה לנהל דיונים בשאלות הנוגעות לשוויון בין המינים, ובתוך כך לדון בשאלת הסחר בבני-אדם; בסדנאות למנהיגות צעירה מועלה הנושא בדיונים על זכויות אדם ועל שוויון הזדמנויות; בשיעורי חברה מועלה הנושא במסגרת "דיוני דילמה".

לימודי אזרחות – בלימוד חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו יש התייחסות עקיפה לנושא הסחר בבני-אדם. המורים הונחו לעסוק במסגרת תוכניות הלימוד באזרחות גם בנושא הסחר בבני-אדם כאשר הם מלמדים את נושא השוויון ומניעת הפליה.

פעילות חינוכית מתוכננת לשנת 2007:

- הכנת סרט הסברה והכנת יחידת לימוד בנושא זנות וסחר בנשים לתלמידי תיכון.
- קיום ארבעה כנסי הסברה לעובדי מערכת החינוך בשיתוף הרשות לקידום מעמד האשה וגופים אחרים.
- הכנת תוכנית עבודה ייחודית לבתי-ספר שבהם רוב התלמידים הם ילדי עובדים זרים בנושא מגדר, סחר בנשים ומניעת זנות.
- הכנת תוכנית לימודים ייחודית בלימודי מגדר בשיתוף האגף לקליטת עלייה לעולים חדשים מחבר המדינות ומאתיופיה.

עו"ד רחל גרשוני ריכזה חומר מהארגונים הלא-ממשלתיים העוסקים במאבק בסחר בבני-אדם והעבירה אותו בסוף דצמבר 2006 לאגף לתוכניות לימודים במשרד החינוך כדי שזה ישקול להשתמש בשירותיהם של הארגונים בימי העיון ובהשתלמויות למורים ולמפקחים. נוסף על כך, הועברה לאגף תוכנית של יום עיון לדוגמה. משרד החינוך הודיע לעו"ד גרשוני כי הוא מתחיל לגבש מתכונת של הרצאות בנושא כבוד האדם.⁶

נוסף על תוכניות הלימודים שהוצגו לעיל, בתי-ספר ברחבי הארץ יוזמים שיתוף פעולה עם ארגונים לא ממשלתיים המקיימים פעילויות חינוך והסברה להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים. על פעילות ארגונים אלו ראה פרק 3 במסמך זה.

⁶ עו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם, מכתב, 12 בפברואר 2007.

2.4. נציבות שירות המדינה⁷

ב-30 באפריל 2007 תקיים נציבות שירות המדינה השתלמות של יום אחד לסמנכ"לים, למנהלי הדרכה, למנהלי משאבי אנוש ולממונות על מעמד האשה מכל משרדי הממשלה. בהשתלמות זו יוצג נושא הסחר בנשים, יתקיימו פאנלים בהנחיית נציגי ארגונים לא ממשלתיים העוסקים בנושא, תינתן הנחיה ויחולק חומר לימוד. יום העיון נועד לסייע למנהלים לקיים הדרכות והשתלמויות בנושא במשרדיהם.

2.5. צה"ל ומשמר הגבול

בפגישות שיזמה הרשות לקידום מעמד האשה עם יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים ועם קצין חינוך בצה"ל הוחלט כי עו"ד רחל גרשוני תרכז העברת ערכות לימוד מהארגונים הלא-ממשלתיים לקצין החינוך, כדי שאלה ישמשו בידי מפקדים הרוצים ללמד את הנושא או להזמין מרצים להרצות בנושא. לאחר קבלת הערכות תיפגש עו"ד גרשוני עם קצין חינוך בצה"ל כדי לגבש מתכונת לקידום הנושא.⁸

משמר הגבול מקיים פעילויות חינוכיות רבות בנושא זכויות אדם ללוחמי החיל. שוטרי משמר הגבול משתלמים בנושא זכויות אדם בשני אופנים: מערכי שיעור קבועים בנושא זה המשמשים את מפקדי היחידות בשיעורים שהם נותנים לחיילים; השתלמויות של החיילים בסדנאות שנותנת האגודה לזכויות האזרח בישראל בנושא זכויות אדם. בסדנאות ללוחמי משמר הגבול במצפה-רמון הפועלים בגבול ישראל-מצרים נכלל גם נושא הסחר בנשים. כמו כן, ב-10 בדצמבר מדי שנה החיל מציין את יום זכויות האדם. ביום זה מופסקים כל האימונים וכולו מיועד לפעילות חינוכית בנושאי זכויות אדם. נדון בו גם נושא הסחר בנשים.⁹

2.6. משטרת ישראל¹⁰

מרכז הכשרות באגף לחקירות ומודיעין במשטרה מקיים עבור השוטרים השתלמויות מקצועיות בנושא הסחר בנשים. הנושא נלמד הן במסגרת הכשרה ספציפית לחוקרים וקציני חקירות שחוקרים תיקים בגין עבירות אלו והן במסגרת השתלמויות בנושא "פשעה מאורגנת".

לימוד הנושא במסגרת ההכשרה לחוקרים וקציני חקירות נמשך שבוע. מטרת ההכשרה להעמיק את הידע ואת המיומנות בחקירת תיקים בגין סחר בבני-אדם למטרת זנות. משנת 2004 ועד לשנת 2006 נערכו שישה מחזוריים של השתלמויות בנושא סחר בבני-אדם והוכשרו בהם 137 חוקרים. לפי תוכנית ההדרכה לשנת 2007 יש כוונה לקיים שלוש השתלמויות בנושא זה, וישולבו בהן תכנים מהחוק החדש.

להלן כמה מנושאי ההרצאות הניתנות בהשתלמות לחוקרים ולקציני חקירות:

- התמודדות המשטרה עם תופעת הסחר בנשים
- ניתוח יסודות העבירה של סחר בבני-אדם לעיסוק בזנות
- היבטים פסיכולוגיים של קורבנות הסחר בנשים

⁷ אופיר בניהו, מנהל מחלקת הדרכה, נציבות שירות המדינה, שיחת טלפון, 14 בפברואר 2007.

⁸ עו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם, מכתב, 12 בפברואר 2007.

⁹ סגן ניצב אילנה זוהר, קצינת חינוך, משמר הגבול, שיחת טלפון, 11 בפברואר 2007.

¹⁰ סגן ניצב יצחק אלמוג, ראש מדור סיוע חקירות, מכתב, 12 בפברואר 2007.

- הטיפול בקורבנות הסחר
- הפרוצדורה בטיפול בקורבנות ובעדות
- מקלט לנפגעות סחר בנשים

- פעילות הוועדה הפרלמנטרית בנושא הסחר בנשים ומגמות לעתיד.

נוסף על כך, ב-11 השתלמויות שנערכו בשנים 2004-2006 בנושא "פשיעה מאורגנת" הועברו בכל השתלמות שתי הרצאות שעניינן סחר בנשים.

בהשתלמויות למאות שוטרים בתחום החקירות והמודיעין מכל הארץ ניתנו הרצאות בנושא הסחר בנשים. כמו כן, מינהלת ההגירה קיימה כמה ימי עיון והדרכות לכל סיירי האכיפה, החוקרים ועובדי מתקני המשמורת הבאים במגע עם קורבנות הסחר.

2.7. משרדי ממשלה וגורמים נוספים¹¹

משרד הבריאות – עו"ד רחל גרשוני יזמה פגישה בין נציגי ארגונים לא ממשלתיים הפועלים למניעת הסחר בנשים לבין ד"ר מיכאל דור, ראש אגף לרפואה כללית במשרד הבריאות, בנושא טיפול רפואי בקורבנות סחר. הארגונים העבירו לד"ר דור חומר רקע בנושא זה והעלו את הרעיון להגביר את המודעות לתופעת הסחר בבני-אדם בקרב העובדים הסוציאליים במערכת הבריאות. ד"ר דור קיבל את הצעתם והורה לגורמים במשרד להפיץ את החומר בקרב עובדים סוציאליים.

משרד הפנים – משרד הפנים קיים שלוש השתלמויות בנות יום כל אחת בנושא הסחר בבני-אדם.

משרד התמ"ת – משרד התמ"ת קיים כמה ימי עיון שעסקו בין השאר בחוק החדש בכלל ובסחר לשם עבדות ועבודת כפייה בפרט.

משרד החוץ – המשרד ארגן יום עיון לקונסולים של מדינות מוצא לסחר בבני-אדם בחודש ינואר השנה.

הרשויות המקומיות – מרכז השלטון המקומי נערך לפעילות להעלאת המודעות בנושא הסחר בנשים בקרב עובדי הרשויות המקומיות.

3. ארגונים לא ממשלתיים

הארגונים הלא-ממשלתיים הם מוקדי יוזמה וידע מרכזיים בכל הנוגע להעלאת המודעות לתופעת הסחר בנשים. הם גיבשו תוכניות לימוד והסברה המשמשות קהל מגוון ברחבי הארץ. כיום הארגונים האלה יוזמים פורומים עם נציגי מוסדות המדינה ומשתתפים בהם במטרה לסייע להם לקיים פעילות להעלאת המודעות לנושא ולהפצתו בציבור הרחב. להלן יוצגו תוכניות לימוד שמפעילים כמה ארגונים הפועלים בתחום.

¹¹ עו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין-משרדית בנושא המאבק בסחר בבני-אדם, מכתב, 12 בפברואר 2007.

3.1. מוקד סיוע לעובדים זרים¹²

מוקד סיוע לעובדים זרים מקיים לצד פעילות סיוע למהגרי עבודה זרים גם פעילות לביעור תופעת הסחר בנשים בישראל. הוא מתמקד בפעילותו בהעלאת מודעות הציבור לתופעת הסחר בנשים למטרות זנות. המוקד נותן הרצאות וסדנאות ברחבי הארץ בנושא מאז שנת 2001. הסחר בנשים נדון בסדנאות במסגרת פעילויות בנושא זכויות אדם וחירויות הפרט.

הסדנאות מועברות לקהל יעד מגוון, כגון תלמידי החטיבות העליונות, תלמידי חטיבות הביניים, סגלי הוראה בבתי-ספר, צוותי בית-ספר, חיילים, עובדי רשויות ועובדי חברות מסחריות. בימים אלו המוקד שוקד על הכנת סדנה המותאמת לקבוצות נוספות, כגון צוותים רפואיים בבתי-חולים – ציבוריים ופרטיים – בני נוער בסיכון ותלמידים במגזר הדתי והחרדי. ההרצאות ניתנות בעברית, באנגלית וכן בשפת הסימנים עבור כבדי שמיעה. נציין כי המוקד יוצר קשר עם מוסדות חינוך באמצעות פנייה אל רכזי חינוך או פנייה של רכזי חינוך אליו.

בצוות מחלקת החינוך של המוקד, הנותן את ההרצאות והסדנות, שתי רכזות וכ-20 מדריכים בעלי רקע בחינוך, באקדמיה, במשפטים, בפעילות בארגוני זכויות אדם וכדומה. המדריכים הוכשרו בנושאים כגון סחר בנשים, עבדות מודרנית, הגירה וזכויות אדם, מיניות, מגדר ופורנוגרפיה, לצד לימוד מיומנויות הנחיה.

מאז שנת 2001 קיים המוקד מעל 300 סדנאות והשתתפו בהן יותר מ-6,000 איש.

בהרצאות לתלמידי תיכון ולחיילים נעשה ניסיון להגביר את מחויבותם למאבק בעוולות חברתיות ולהביאם לראות נושא זה כחלק אינטגרלי מהשיח על זכויות האדם. להלן מבנה הסדנה לתלמידים:

- דיון בחירויות הפרט ובזכויותיו
 - הצגת עדויות שנגבו מקורבנות סחר
 - הסבר כללי על הגורמים להגעה לזנות ומסירת נתונים על היקף התופעה
 - הסבר על מצבן הנפשי של הקורבנות
 - דיון בנושא הלקוח ורשויות האכיפה
 - דיון במיתוסים הקשורים לתופעת הסחר בנשים
 - סיכום הסדנה ובתוך כך הדגשת העובדה שזכויות אדם וההגנה מפני פגיעה מוקנות לכל אדם באשר הוא, וכן הדגשת האחריות של בני הנוער לגלות מודעות לסובב אותם.
- ההרצאות לאנשי משטרה ולעובדי משרדי ממשלה ורשויות מקומיות מבקשות לפתח רגישות והבנה שתוביל לשיפור יחסם של מייצגי מערכת האכיפה ורשויות המדינה כלפי קורבנות הסחר. להלן מבנה הסדנה המיועדת לקהל זה:

¹² אתר האינטרנט של מוקד סיוע לעובדים זרים, <http://www.hotline.org.il/hebrew/index.htm>, תאריך כניסה: 7 בפברואר 2007; עידן חכלילי ואפרת רותם, רכזות חינוך, מוקד סיוע לעובדים זרים, מכתב, 24 בינואר 2007.

- דיון על תחושות המשתתפים ותפיסתם את התופעה
- הצגת עדויות של קורבנות סחר בנשים
- הסבר כללי על הגורמים לעיסוק בזנות
- מצב הנפשי של הקורבנות
- דיון במיתוסים הקשורים לתופעה
- דיון ביתרונותיה ובחסרונותיה של האכיפה הקיימת היום בנושא זה
- סיכום הסדנה, ובתוך כך הדגשת העובדה שזכויות אדם וההגנה מפני פגיעה מוקנות לכל אדם באשר הוא; הדגשת האחריות החברתית וחשיבות תרומתם של השוטרים לנושא כמי שמייצגים את מערכת אכיפת החוק ובאים במגע ישיר עם קורבנות הסחר.

המוקד מסר כי מהתרשמותו נראה כי רוב המשתתפים בסדנאות יודעים שקיימת תופעה המכונה סחר בנשים, אך הידע על התופעה מסתכם בפרטים בסיסיים הנרכשים מפרסומים בכלי התקשורת. נוסף על כך, חלק מהעמדות הנשמעות בנושא סחר בנשים מושפעות מעמדות חברתיות על גבריות ונשיות, על אלימות כלפי נשים ועל אחריות הקורבן. בסדנאות, לצד מתן ידע נערך דיון מונחה בעמדות ובסטריאוטיפים במטרה לנסות ל"פרק" אותם ולבדוק מה עומד מאחוריהם.

3.2. אמנסטי אינטרנשיונל – ישראל¹³

אמנסטי אינטרנשיונל פועל נגד כל פגיעה בשלמות הפיזית והנפשית של בני-אדם. הארגון מרכז את פעילותו בכמה תחומים, ובהם חינוך לקידום נושא זכויות האדם.

הארגון מקיים זה 15 שנה פעילות חינוכית בישראל ומתמחה במתן הרצאות, סדנאות ותוכניות ארוכות טווח לבני נוער במסגרת החינוך הפורמלי והלא-פורמלי. נוסף על כך, הארגון נותן הרצאות למורים, לצוותי חינוך והוראה ולסטודנטים באוניברסיטאות.

אחת התוכניות שמפעיל הארגון היא "זכויות אדם בקהילה" – סדנה של 15 מפגשים בני 90 דקות כל אחד המיועדת לתלמידים. התוכנית נועדה להקנות ידע והבנה של מושגי זכויות אדם, דמוקרטיה והגנה על זכויות אדם וכן להקנות ערכים לקידום הזכויות האלה. ייחודה של התוכנית הוא בשילוב תכנים של זכויות אדם בתוכנית למעורבות חברתית.

להלן פרטי התוכנית:

בשלב הראשון התלמידים נחשפים לסוגיות הקשורות בזכויות אדם אוניברסליות כגון עבדות ילדים, זכויות פליטים וזכויות נשים. המפגשים מלווים בסרטים תיעודיים, בתמונות ובעדויות אישיות. בשלב זה נערך דיון במושגים כגון "זכויות אדם" ובשאלות כגון "מהי עבדות?". נוסף על כך המשתתפים נחשפים לתופעות של סחר בבני-אדם בעולם, כגון תופעת הסחר בנשים.

¹³ דנית שחם, רכות חינוך, "אמנסטי אינטרנשיונל" – ישראל, מכתב, 8 בפברואר 2007.

בשלב השני התלמידים ממלאים בהתנדבות משימה בנושא הגנה על זכויות אדם בליווי מקצועי. בשלב זה נערך דיון בשאלות מה אפשר לעשות ומהי האחריות של התלמידים לשמור על זכויות אדם. כמו כן מוצגות לתלמידים אפשרויות לפעולה ברמת הפרט וברמת החברה.

בשלב השלישי התלמידים מעבדים את החוויה ההתנדבותית ואת הידע שצברו בדרך אמנותית כדי ליצור הכרה ציבורית בפעילותם הקהילתית.

צוות המרצים מורכב ממנחים מקצועיים, מחברי הארגון ומפעילי זכויות אדם שקיבלו הכשרה מיוחדת לעבודה עם בני נוער ומורים בסוגיות של זכויות אדם. בצוות מנחים יהודים וערבים דוברי עברית, ערבית, אנגלית, רוסית וצרפתית.

3.3. אשה לאשה – מרכז פמיניסטי חיפה¹⁴

מרכז אשה לאשה הוקם בשנת 1983 ופועל לקידום מעמד הנשים ולהעלאת מודעות הציבור למצבה של האשה בחברה. בין היתר המרכז מפעיל פרויקט מאבק בסחר בנשים. המרכז נותן הרצאות בנושא זה לקהל יעד מגוון: בני נוער, שוטרים, עורכי-דין, עובדי רשויות מקומיות, סטודנטים ועוד. הארגון נותן בין 40 ל-60 הרצאות בשנה בנושא זה לכ-2,000 איש. בהרצאה מוצג נושא הזנות והסחר בנשים, ניתנים כלים לזיהוי קורבן הסחר ונעשית היכרות עם פעילות הארגון.

המרכז מקיים, בין היתר, השתלמות לעובדים סוציאליים בבתי-החולים בארץ בנושא סחר בנשים ותעשיית המין בישראל. מטרת התוכנית להקנות ידע מעמיק על תופעת הסחר בנשים בהקשר האנושי והחברתי ולתת לעובדים הסוציאליים בבתי-החולים כלים לסיוע לקורבנות הסחר. להלן כמה מנושאי ההשתלמות:

- הרקע הפוליטי והחברתי לתופעת הסחר למטרות זנות
- הגורמים לעיסוק בזנות
- תוצאות העיסוק בזנות
- סימני זיהוי של קורבנות הסחר
- תגובות פסיכולוגיות אופייניות לנפגעות סחר בנשים.

3.4. עמותת עזו"ם (עבודות צדקה ומשפט)¹⁵

עמותת עזו"ם מפעילה מטה למאבק בסחר בנשים בשיתוף משרד עורכי-הדין כבירי-נבו-קידר. לפי העמותה, המטה פועל כדי לעזור למדינת ישראל לשים קץ לסחר בנשים בתחומה. בין היתר, המטה פועל להעלאת המודעות הציבורית לנושא הסחר בנשים באמצעות תוכניות לימוד בנושא סחר בבני-אדם לבתי-הספר; הכנת סדנאות לגורמי אכיפה ובהן כלים לסיוע לקורבנות; ארגון אירוע ציבורי רחב היקף לציון היום הבין-לאומי נגד העבדות.

¹⁴ ריטה חייקין, רכזת פרויקט המאבק בסחר בנשים, אשה לאשה – חיפה, מכתב, 14 בפברואר 2007; אתר האינטרנט של מרכז אשה לאשה, <http://www.isha.org.il>, תאריך כניסה: 14 בפברואר 2007.

¹⁵ אתר האינטרנט של עמותת עזו"ם, http://www.tfht.org/index.php?section=article&album_id=15, תאריך כניסה: 14 בפברואר 2007; ידידה וולף, עמותת עזו"ם, מכתב, 15 בפברואר 2007.

אנשי הצוות של העמותה נותנים הרצאות בכל הארץ על נושאים הקשורים לסחר בנשים. רוב ההרצאות הן אינטראקטיביות: בתחילתן מוצג קטע מסרט בנושא, לאחר מכן מוצגת מצגת, נערך דיון בסוגיה ולבסוף נערכת פעילות כלשהי. ההרצאות בבתי-הספר כוללות הפעלות חינוכיות, אך לא ההרצאות לבעלי תפקידים בכירים.

ההרצאות ניתנו גם לחיילי צה"ל המוצבים בגבול ישראל-מצרים, במסגרת השתלמויות של לשכת עורכי-הדין, בימי עיון של משרד המשפטים וכדומה.

3.5. מכון תודעה¹⁶

מכון תודעה לחקר תופעת הזנות והסחר בנשים בעולם פועל, בין היתר, להעלאת נושאי הזנות, הסחר בנשים, הפורנוגרפיה והניצול המיני המסחרי לראש סדר-היום החברתי. המכון סבור כי החברה והשלטון בישראל מתעלמים מאוכלוסיית הזנות ואינם רואים בהן בני-אדם הראויים לחיים של כבוד ולשיקום. המכון פועל ליצירת מהפך תודעתי בציבור ולחשיפת האמת על חייה של קבוצה זו.

המכון נותן הרצאות בנושאים האלה: האמת על תופעת הזנות ותעשיית המין בארץ ובעולם; פרופיל הלקוחות של תעשיית המין; תעשיית המין בעולם – מבט על נוער וילדים; סוגיות בפורנוגרפיה; סחר בנשים למטרות זנות; זנות בישראל ובעולם.

המכון נותן סדנה בת שעה המתמקדת במיתוסים המזינים את הגישה לאוכלוסיית הזנות, כגון "נשים בוחרות להיות זונות", ומתמקדת בהצגת חייהן של העוסקות בזנות. בזמן ההרצאה מוקרן סרט של 20 דקות המתאר את הצלחת הקמתו של מקלט לשיקום נשים שעסקו בזנות בסן-פרנסיסקו.

בשנת 2006 נתנה העמותה הרצאות לקהל יעד מגוון, בין השאר לבני נוער, לסטודנטים, לעובדי רשויות מקומיות ולקהל הרחב.

נוסף על כך, מכון "תודעה" ומכללת סמינר הקיבוצים הכינו הצעה לערכת לימודים לתלמידי חטיבת ביניים ותיכון בנושא תעשיית המין: עבדות מין, פורנוגרפיה, זנות וסחר בבני-אדם. ערכה זו דרושה משום שעם הגדלת החשיפה לפורנוגרפיה באינטרנט, יותר ויותר צרכנים משתמשים בשירותיה של תעשיית המין מתוך חוסר מודעות למשמעותה ולנזקים שהיא גורמת. לפיכך, יש להכניס לדיון החינוכי את נושא עבדות המין, הפורנוגרפיה והסחר בנשים. מוצע לכלול בתוכנית את נושא הסחר בבני-אדם בכלל והסחר בנשים לצורך מין בפרט.

3.6. האגודה לזכויות האזרח¹⁷

האגודה לזכויות האזרח מקיימת פעילות חינוכית בנושא זכויות אדם לקהל יעד מגוון. צה"ל, המשטרה, משמר הגבול ושירותי בתי-הסוהר הם קהל יעד מרכזי של האגודה. מטרת הפעילות החינוכית בקרב קהל זה היא לשנות נורמות התנהגות הפוגעות בזכויות ולהדגיש את האפשרות להתנהג אחרת. האגודה

¹⁶ אתר האינטרנט של מכון תודעה, <http://www.macom.org.il/todaa-home.asp>, תאריך כניסה: 6 בפברואר 2007; עידיית הראל שמש, דוברת מכון תודעה, מכתב, 7 בפברואר 2007.

¹⁷ אתר האינטרנט של האגודה לזכויות האזרח בישראל, http://www.acri.org.il/hebrew-acri/static-pages/about.asp#sub_2, תאריך כניסה: 11 בפברואר 2007; דובית אטר, מנהלת מחלקת החינוך, האגודה לזכויות האזרח בישראל, שיחת טלפון, 11 בפברואר 2007.

מבקשת לפתח בקרב החיילים והדרג הפיקודי במערכות הביטחון מחויבות עמוקה יותר לשמירה על זכויות האדם ולהתמודדות עם הקשיים והדילמות המתעוררים במהלך תפקידם באמצעות הסדנאות. במסגרת הסדנאות בנושא זכויות אדם הנערכות לשוטרי משמר הגבול במצפה רמון (מג"ב רמון) הפועלים באזור גבול ישראל מצרים נדון גם נושא הסחר בנשים.

